

Baccalauréat général

SUJET ZÉRO

**Enseignement de spécialité
Langues, littératures et cultures étrangères et régionales**

BRETON

Épreuve écrite de Terminale

Durée de l'épreuve : 3 h 30

Le candidat traitera, au choix, l'ensemble du sujet 1 ou du sujet 2.

Le dictionnaire unilingue (non encyclopédique) est autorisé.

SUJET 1

Le sujet porte sur la thématique « Circulation des personnes, des langues, des cultures et des idées »

Axe d'étude : « Voyages et exil »

Partie 1 : synthèse du dossier (16 pts)

Prenez connaissance des documents du dossier et traitez le sujet suivant en breton :

Savit ur pennad-skrid (war-dro 500 ger) diwar ar peder diell ha displegit an divroañ eus Breizh d'an Amerik. Gallout a reoc'h toullañ meur a hent ha klask gouzout :

- a) perak ez eus bet aet Bretoned kuit eus Breizh evit mont d'an Amerik.
- b) petra a vez graet gant ar Vretoned aet d'an Amerik en o bro degemer.
- c) peseurt gounid a vez tennet gant ar Vretoned diouzh o buhez nevez en Amerik.

Partie 2 (4 pts) : traduisez le passage suivant du document B en français.

« Disheoliet gant ur mell tok ledan, hag ur fuzuilh vat gantañ en-istribilh ouzh e skoaz pe a-dreñv e gein, e kave didu o teurel evezh en anevaled fiziet ennañ hag oc'h ober redadennoù gant e varc'h, d'an drip pe d'an daoulamm. Deskiñ a reas tapout loened dre o c'hernioù pe o gouzoug, gant ur gordenn skoulmet war riskl. An darn vrasañ eus e bredoù a aoze gant ar pezh a dape o chaseal ha, diouzh an noz, e kouske e-barzh un deltennig lien pe dindan bolz ar stered, e-kichen un tantad tan. » (l. 27-32)

Diell A

E-pad pell amzer ez eus bet aet kalz a Vretoned kuit eus o bro war-lerc'h o bara, evit kaout ur vuhez welloc'h evito hag o bugale.

E lodenn gentañ ar pezh-c'hoari e weler an divroadegoù renket etrezek mengleuzioù Trelaze e-kichen Angers, Bro-Arc'hantina, Kanada, Kreisteiz Bro-C'hall, Pariz ha war-dro... etre dibenn an XIX^{vet} kantved ha kreiz an XX^{vet}. N'o deus ket bet kavet bep tro an eürusted edont o klask.

War-lerc'h ar brezel 40 e klasker krouiñ labour e Breizh (Celib, MOB...), padal e kendalc'h ar Vretoned da zivroañ. Amañ e weler anezho er Stadoù Unanet, e New-York, e Montreal. Bro Pariz a sach tud atav, Bretoned ha divroidi all eus ar bed.

Goulc'han Kervella & Ar Vro Bagan, *Divroañ*, Skol Vreizh, 2009, pp. 5-6.

Diell B

Tad Yeun Ar Gow en Arc'hentin

Ur paotr kreñv, nerzhus ha korfet-mat e oa ma zad¹, speredek war ar marc'had. Met goude bezañ labouret er gêr, e-pad un nebeud bloavezhioù, ha renet ur vuhez kalet oc'h ober ar vicher a reas e dad araozañ, e teuas c'hoant d'ar paotr da vont da redek bro.

5 D'ar mare-se ne oa ken anv nemet eus an Amerik, hag hiniennoù, aet di ac'hann, a oa distroet d'ar gêr gant un tamm peadra. Hogen n'en devoa Yeun ar Gow gwenneg ebet war e anv, rak evit e voued hag e zilhad hepken e laboure e ti e vamm. Moarvat e roas houmañ arc'hant a-walc'h dezhañ da baeañ mizoù an treizh dre ar vag, rak d'ar vro bell-se ivez e ranke mont. [...]

10 Un deiz, goude bezañ treuzet ar mor bras, ec'h em gavas al lestr m'emedede va zad warnañ dirak ur porzh-mor kaer, Buenos-Ayres moarvat, hag evel-se e krogas Yeun Ar Gow gant ur vuhez nevez.

15 Daoust ma oa bet start ar vuhez en devoa renet betek neuze, e oa bet atav ivez dibreder e spered diwar-benn e vara pemdeziek. Bremañ, avat, ne oa ket heñvel e zoare. Aet e oa plat e yalc'h hag, evit bevañ, e ranke kavout labour diouzhtu, ne verne ket petra.

20 Da gentañ e reas a bep seurt micherioù hag e voe darbarer ha douger-sammoù ha, diwezhatoc'h, klasker aour... Bemdez dindan an amzer, e skuizhe e gorf, o turiañ douar hag o furchal e grouan ar stêrioù hag ar gwazhioù, da glask an danvez prizius-se hen degasje pinvidik-bras en un taol berr. Met n'en devoe tamm chañs ebet, daoust d'e drevell ha d'e boan, hag e kollas kalon. Dizonet da vat diouzhtu ar c'haskerezh-aour, e kavas fred evel *gaucho*, da lavarout eo paotr-saout, pe diwaller loened-korn.

25 Muioc'h e tereas outañ ar vicher-mañ eget ar re all en devoa graet araozi. Plijout a rae kalz ar c'hezeg dezhañ hag ur marc'heger eus an dibab e oa ouzhpenn. Azalek ar mintin betek an noz, e veze bemdez war varc'h, o tiwall bandennadoù bras-meurbet a loened-korn er *pampa*, pe blaenennoù frank ar vro, peuriñ kaer ha druz enno e-pad ar bloaz. Frankiz en devoa da vont ha da zont, gant e loened, a-dreuz hag a-hed an tachennoù divent-se, evel ma plije gantañ.

¹ Ganet e 1862.

Disheoliet gant ur mell tok ledan, hag ur fuzuilh vat gantañ en-istribilh ouzh e skoaz pe a-dreñv e gein, e kave didu o teurel evezh en anevaled fiziet ennañ hag oc'h ober redadennoù gant e varc'h, d'an drip pe d'an daoulamm. Deskiñ a reas tapout loened dre o c'hernioù pe o
30 gouzoug, gant ur gordenn skoulmet war riskl. An darn vrasañ eus e bredoù a aoze gant ar pezh a dape o chaseal ha, diouzh an noz, e kouske e-barzh un deltennig lien pe dindan bolz ar stered, e-kichen un tantad tan. [...]

N'ouzon ket pegeit e chomas Yeun ar Gow d'ober diwaller-loened-korn en Amerik. Hogen, pa voe bet eno ur pennad-amzer, e voe raget gant kleñved ar gêr hag, un deiz, e
35 tistroas, hep mezh ebet, da vro e gavell, skañvik a-walc'h e yalc'h met leun e spered a skiant-prenet.

Yeun ar Gow, *E Skeud Tour Bras Sant Jermen*, Al Liamm, 1978, pp.43-45.

Diell C

[...]

Dimeus paotred Breizh-Izel 'kaozean deoc'h hiziv
Pere zo deut d'an Amerik 'vit gounid dollarioù

Na kuitaet am eus Speied 'vit ur pennadig amzer
Evit bezañ eürusoc'h 'benn distroñ d'ar gêr.

Mes kalet eo ar vuhez en amzer zo bremañ
Ar bevañs a zo ken ker, dister ar paemant

Ar bevañs a zo ken ker, an dilhajoù ivez
Ne c'hell ket ul labourer sevel mat e vugale.

Na treuzet eo ar mor bras 'vel gwir vartoloded
Diskennet 'barzh New-York, brasañ kêr zo war 'r bed

Setu brem' 'maomp digouezhet e-barzh ur vro nevez
Amañ bro an uzinoù he anv New-Jersey.

Ac'hanta 'c'h an da gontañ deoc'h deus an douare da vevañ
Ar feson da n'em gemer diwar an digoustañ

Bevañ 'reomp toud asamblez evel d'ar soudarded
Ren ar vuhez ar *rufian*²² evel ma 'z omp anvet

N'hellomp ket mont d'an oteloù evit tebriñ hom frejoù
Kar petramant an arc'hant deus hon daouarn a goueio.

Ni zo deut pell deus ar gêr 'vit gounit dollarioù
N'omp ket deut 'vit o'r dispign 'barzh an ostalerioù

N'omp ket deut d'an Amerik war zigarez pourmen
Nimp zo deut da labourat 'vit gounit pinijenn

² *Rufian* (saozneg) : lourin, hailhon, forban.

Na teuit ket d'an Amerik da glask ho plijadur
Amañ 'vit gounit arc'hant e renker bezañ fur

Bezañ fur da labourat deus ar mintin tre d'an noz
Ni 'mez c'hoant kaoud a-wechoù ur momant da repoz

Kaout 'reomp bep seurt labourioù re lous ha re galet
Labourioù da skuizh ar c'horf ha yae fall d'ar yec'hed

Tremen gant un tamm bara deus ar mintin tre d'an noz
Ha moamp ket 'vit e lonkañ 'met gwin ar baradoz

Ha c'hoazh klevan lavaret ez omp tud dirollet
Tud 'garont ket o familh ha memes tud kollet [...]

Diwar Jean Citérin, « Son an Amerik », dastumet gant Pierre Crépillon, Speied, 1978,
diwar al lec'hienn www.dastumedia.bzh.

Diell D

Philippe Fallait, eus Konk-Kerne, en e di-krampouezh « Triskell café », e New York, 2018,
Le Télégramme, 26/02/2018.

SUJET 2

Le sujet porte sur la thématique « Pouvoirs et contre-pouvoirs »

Axe d'étude : « Les désobéissances sociales, une tradition ? »

Partie 1 : synthèse du dossier (16 pts)

Prenez connaissance des documents du dossier et traitez le sujet suivant en breton :

Savit ur pennad-skrid (war-dro 500 ger) diwar an teir diell : gallout a reoc'h taolennañ ar beizanted evel ma vezont diskouezet en dielloù ha displegañ penaos e c'hellont bezañ gwelet evel un arouez eus ar stourmoù a-enep ar galloud.

Partie 2 (4 pts) : traduisez le passage suivant du document B en français.

« E kement ti ma'z aemp, e veze roet deomp ar pezh a oa ar gwellañ, hag ar re gozh zoken ne felle ket dezho mont d'o gwele ; gwelloc'h e kavent o reiñ deomp ha mont o-unan war ar c'holo. An Aotrou de Kerbalanek hepken ne deas e gwele ebet. Kemeret a reas ul loan, hag, e-pad an noz, edo war vale, o vont du-mañ ha du-hont, da welet hiniennoù ac'hanomp en doa lakaet war an hentoù, war-zu Kastell, da zegas keloù dezhañ e kenkaz ma vije, a-raok an deiz, deuet Canclaux war hor lerc'h. » (l. 24-29)

Diell A

– Petra 'lârit-hu, paotred-yod,
Paeañ ar gwirioù¹ a reot ?
Evidon-me na baein ket !
Gwell e vez ganin bout krouget !

Mont a ra ma zanvez da goll,
Da goll a aen² en holl d'an holl ;
Ken na vo ar bloaz achuet,
'Vo ret din mont da glask ma boued.

– Da glask ho poued na eot ket,
En tu ganin ne lâran ket ;
Mard eo trouz ha kann a glaskont
Ken na strinko an deiz a gavfont !

Ha da gemer pep ur skod tan
– En hent, paotred, en hent bremañ !
En hent, paotred, en hent bremañ,
Ha prim 'trezek kêr a Rohan³.

E wreg gantañ er penn a-raok,
Ganti war he skoaz zehou ur c'hrog,
Hag hi o kanañ trema 'yae :
– Hastit ! Hastit ma bugale !

N'eo ket 'vit mont da glask boued,
Em eus ma bugale ganet ;
N'eo ket evit dougen keuneud,
Na dougen ar samm kennebeut !

Ha deus un eil tan d'egile
A aent, hed-a-hed ar menez :
– Hastit paotred, iou ou ! iou ou !
Tan-ruz war gwizien-ar-gwirioù !

O tont d'an traoñ gant ar menez
Tri mil ha kant a oa anezhe ;
Ha pa oant degouzhet e Langoad,
E oant dek mil en ur bagad.

Pa oant degouezhet e Rohan,
E oant tregont mil ha pemp kant ;
Ha Kado⁴ vras a lavare :
– Ai 'ta ! amañ 'n hini eo !

¹ E 1493 e oa bet savet tailhoù nevez gant Beskont Rohan evit ober brezel.

² A aen : ez in.

³ Stang-Rohan : motenn-gastell e-kichen Kemper.

⁴ Kado a oa e penn peizanted ar Porzhe, ar c'horn-bro etre mor Douarnenez hag ar Menez-C'hommm.

N'oa ket e gomz peurlavaret,
Tri c'hant karrad lann oa kaset
Ha lakaet tro-war-dro d'ar gêr,
Hag an tan enni, foll ha taer ;

Un tan ken foll, un tan ken taer
Ma teuze ennañ ar ferc'hier,
Ma strake ennañ an eskern
Evel re zaonet en ifern.

Ma yudent gant kounnar, en noz,
Evel bleizi kouezhet er foz ;
Ha tronoz pa savas an heol,
Oa 'r gwiraerien luduet holl.

Diwar « Ar falc'hon », kanet gant M. Brangolo, Koatskirrou, Kemeneven (29)
Dastumet gant Théodore Hersart de la Villemarqué (1815-1895) war-dro 1840,
in Donatien Laurent, *Aux sources du Barzaz-Breiz*, 1989.

Diell B

E 1793 emeur. Deuet eo ar Jeneral Canclaux gant ur rejimant soudarded e hanternoz Bro-Leon « da lakaat an dud da sentiñ ouzh lezennoù ar Republik ».

5 Kizañ a rankjomp ivez 'ta a-raok Canclaux hag e soudarded. Lod ac'hanomp a yeas
eus a Gastell dre hent Plouenan, lod all dre hent Rosko ha Santeg, mes an darn vuiañ a
dec'has dre an hent bras az a eus a Gastell da Verven, ha me a oa gant ar re-mañ. Canclaux
a deuas war hor lerc'h. Mes neuze an Aotrou de Kerbalanek, eus a Blouvorn, a en em lakeas
10 en hor penn. Gourc'hemenn a reas d'ar re n'o doa ket a fuzuilhoù, mont buan a-raok, ha d'ar
re o doa fuzuilhoù, chom gantañ da viret ouzh Canclaux da zont warnomp. Lakaat a reas ar
re-mañ d'en em guzhat a-dreñv ar c'hleuzioù, hag ac'hano e tennent war ar soudarded, pa
en em gavent a-zindan tenn. Mat a reas, rak o welet se, Canclaux ne gredas ket dont war
hor lerc'h zoken betek an Ospital ; e feson, e soudarded ne gavent ket aes kaout tennoù
15 fuzuilh. Distreiñ a reas e kêr da ober aon d'an holl, ar pezh n'oa ket diaes, rak, va c'hrediñ a
c'hellit, Kastelliz n'edont ket hep nec'h goude m'oamp-ni aet kuit.

Evidomp-ni a yeas betek Kroaz-Kombot, dirak hent bras Ploueskad. Eno e chomjomp
a-sav, ha di e teuas d'hor c'haout ar re o doa tec'het eus a gêr dre an hentoù all. Evit bezañ
kollet e Kastell-Paol, n'oamp ket digalonekaet, pell ac'hano. En em glevet a rejomp da gas
15 keloù d'an holl barreziou a dro-war-dro eus ar pezh a oa c'hoarvezet, ha da lavaret d'ar
gwazed yaouank dont, antronoz vintin da ziwezhatañ, d'hor c'haout war-dro bourk
Plougouloum, el lec'h m'oamp mennet da chom da lojañ. Lavaret oa dezho ivez degas ganto
fuzuilhoù, freier, eskennoù-prad ha kement tra a c'helle terriñ o fenn ouzh ar republikaned.
Soñj hor boa d'en em renkañ e-pad an deiz ha da vont d'abardaez e kêr Kastell war Ganclaux
20 hag e soudarded. Goude bezañ kaset hor c'hannaded en ho hent, ez ejomp da vourk
Plougouloum hag e tro-war-dro da glask un tamm boued hag ur guchenn golo, rak anat oa
deomp n'oa ket evit reiñ gweleoù da gement-all a dud. Lavaret deoc'h e oamp degemeret
mat e kement lec'h ma'z aemp, n'eo ket ret ; anaout a rit Plougouloumiz. E kement ti ma'z

25 aemp, e veze roet deomp ar pezh a oa ar gwellañ, hag ar re gozh zoken ne felle ket dezho
mont d'o gwele ; gwelloc'h e kavent o reiñ deomp ha mont o-unan war arc'holo. An Aotrou
de Kerbalanek hepken ne deas e gwele ebet. Kemeret a reas ul loan, hag, e-pad an noz, edo
war vale, o vont du-mañ ha du-hont, da welet hiniennoù ac'hanomp en doa lakaet war an
hentoù, war-zu Kastell, da zegas keloù dezhañ e kenkaz ma vije, a- raok an deiz, deuet
Canclaux war hor lerc'h.

30 Canclaux a chomas sioul e Kastell. Tud hor bro-ni avat ne chomjont ket er gêr. Ker
buan ha m'oa lavaret dezho mennozh an Aotrou de Kerbalanek, pep hini a grogas en e
fuzuilh. Ar re n'o doa ket, a deue ganto freier-houarn, eskennoù-prad ha filc'hier. Mes ar falc'h
n'oa ket lezet evel ma vez pa'z eer da falc'hat ar foenn d'ar foennok ; troet oa he lagadenn
35 eskenn-brat, nemet m'oa hiroc'h ha pounneroc'h. N'oa ket hanternoz pa en em gavas
ganeomp paotred Kleder, Sibiril ha Plouenan. Pell a-raok m'oa deiz ec'h en em gavas paotred
Ploueskad, Gwinevez, Lanhouarne, Gwineventer, Gwitevede, Plouvorn, hag en ur ger, an
holl gwazed en oad eus ar parrezioù all a dro-war-dro.

Lan Inizan, *Emgann Kergidu*, Al Liamm, 1977 [1878].

« La résistance en Bretagne, contre les décrets d'expulsion des Sœurs » Kartenn-bost, 1903⁵, diwar al lec'hienn www.collections.musee-bretagne.fr.

⁵ E 1901 e oa bet embannet ul lezenn a vire ouzh ar frered hag ar seurezed da ober skol hep aotre. Serret e oa bet kalz kevredigezhioù hag argaset e oa bet ar frered hag ar seurezed.